

rek meghosszabbított kezeujjának a kutatására. Mert e kutatás eleve kudarcra lenne ítélve. Kopacz Mária olyan, amilyenek mutatja magát. Lehet szeretni vagy nem szeretni, de hasonlítani nemigen.

S hogy miért éppen a cirkusz? Ürügy. Minden merő kelléktár. S mégis, ennek dacára is maga az élet. A lét nagy folyamának egy akrillal fára, farostrá rögzített-megörökített, a művészi átlényegítés megannyi szakaszán edződött, parányi atomja. A tudatalattiból feltörő, magának agresszíven utat kereső, nyomuló aprócska létszubsztancia. Az imígyen összeálló kompozíciók nem narratívák, de egy hangulati közeg megteremtése szempontjából fölöttébb beszédesek. Számomra a látvány sem nem vidám, sem nem drámai, vagy ha kell, mindkettő: e jegyek együtt vannak, kölcsönösen feltételezik és kioltják egymást. S talán ekképp járulnak hozzá a láttatás teljességéhez. Egy hangulati világ figuratív képi vetületével állunk szemben, amely arra hivatott, hogy bennünk, nézőkben is felidézze azt az eksztázissal rokon hangulatot, amelyet a művész a teremtés pillanatában érezhetett. S amelynek megjelenítését e kelléktár felhasználásával tudta megvalósítani.

A kitűnő rajzkészséggel megáldott grafikus ezúttal sem hazudtolta meg magát, csupán műfajt váltott és immár festői vízióinak keresett és talált megfelelő közeget. Úgy is mondhatnám: megszüntetve tartotta meg sajátos formanyelvének szellemiségét, maradt hű önmagához. Nem egy művészi bukfenec az, amit most kínál nekünk a kolozsvári Szentegyház utcai galéria tágas termeiben, amelyek szinte roskadozni látszanak eme festői bőbeszédűség láttán. Ez a részleteiben elnagyoltan is kidolgozott-kiművelt festői világ szerves része, folytatása, összegezése mindannak, amit Kopacz Mária az évtizedek folyamán kiérlelt, s amelynek most, sajátosan sziporkázó színvilágát is megcsillantva teremtett létjogosultságot.

A művészi szándék, legalábbis, ha igényt tart a művészi jelzőre, sohasem programatikus. A lét mögötti transzcendentális tartalom kifejezésére szolgál. Olvasata többértelmű, mert örökérvényű érzelmekre, indulatokra épít. Ha át is lépünk egy kor traumáin, belecsöppenünk egy másikéba. Nem beszélve az egyéni lét örökérvényű ellentmondásairól: életről, halálról, reményekről, csalódásokról, beteljesülésekről és kiábrándulásokról. Ez Kopacz Mária világa, itt nyüzsögnek, forognak, libbennek, lebegnek valós valótlanságai, valószínű fantázialényei, karikáznak át egyik élethelyzetből a másikba. A Kopacz-féle ikonográfia kulcsa a kerék. Ez a legtöbb munkán megjelenő, akár személyes ismertetőjegyként is értelmezhető jel, amely talán nem is annyira az agyonhangoztatott játékoságra, mint inkább a munkák látványon túli filozófiai üzenetére utal. A lét és nemlét, a különféle élethelyzetek, állapotok, valós és képzeletbeli metamorfózisok örök körforgásának a felvillantására. Emlékeztető arra, hogy minden mulandó, és emlékeztető arra, hogy ugyanakkor minden állandó is. Emlékeztető a létre magára, amelynek éppen e kettősség a lényege.

Németh Júlia

* * *

GAJZÁGÓ SÁNDOR ÉS GROSS ARNOLD KIÁLLÍTÁSA ELÉ

Hölgyeim és Uraim!

Mindig nagy öröm számomra, amikor grafikai kiállítást nyithatok meg, különösen akkor, ha két ilyen kiváló művész, mint Gajzágó Sándor és Gross Arnold műveit mutathatom be. A grafika hosszú éveken át mellőzött műfaj volt hazánkban. Leginkább illusztrálásra tartják alkalmasnak, pedig az erőteljes fekete-fehér tollvonásokból kialakuló képek ábrázoló és hatóereje semmivel sem marad el a festményeké mögött. Grafikusnak lenni könnyű, vélik sokan, hiszen rajzolni könnyebb, mint festeni, ez azonban egyáltalán nem igaz. Aki néhány vonallal, pár alakkal, egyetlen szál papírral és tollal-ceruzával vagy éppen tussal képes kifejezni egész sorstragédiákat, életeket és lelkiületeket, az valódi művész. Amikor pedig néhány vonal, a papír síkjában megelevenedett rajz képes elvarázsolni bennünket, akkor valódi ünnepet ül a művészet.

De miért hangsúlyozom következetesen a két műfaj nevét, hát nem mindegy melyik melyik? Egyáltalán nem. Gajzágó Sándor nemes egyszerűséggel, tömören és mesterien kidolgozott rézmetszeteket hozott. Ez a technika rendkívül nehéz, hiszen a rézlemezbe hidegen, metszőkéssel vésik, azaz hogy metszik a rajzot. A munka lassú és fáradságos, mivel metszeni csak egy vízszintes tengely mentén lehet, így az íveket és hajlatokat csakis a lemez forgatásával lehet kialakítani. A kés éles, a lemez néha ellenáll, és az elrontott vonalakat nemigen lehet korrigálni.

A kivételes kidolgozás, a formai tökéletesség azonban nem a tartalom, a mély gondolati háttér hiányának elkendőzésére hivatott munkáin. Éppen ellenkezőleg. Súlyos vonalakból komponált alakjai szinte lebegnek, mint Giotto freskóin vagy a gótikus táblaképeken. Ugyanolyan rejtélyesek, mély titkokat, bölcsességeket és szimbólumokat hordozók ezek is. Gajzágó Sándor úgy fűzi össze figuráit, és úgy alakít ki teret, helyszínt, jelent, múltat és jövőt velük, hogy érezzük: bölcs megfontolás, hosszas elmélkedés áll az alkotás háttérében. Olyan ez, mint amikor valaki néhány odaillő, egyszerű, mégis súlyos szót mond ahelyett, hogy hosszasan fecsegne.

Gross Arnold pedig a rézkarc műfajának valóságos megújítója. A rézkarc abban különbözik a rézmet-szettől, hogy a lemezt saválló réteggel vonják be, ebbe karcolják a rajzot, majd a lemezt savba mártják, ami a vonalak mentén kimarja az anyagot. Ez az eljárás sokkal aprólékosabb kidolgozást, finomabb vonalhálót és mintázatot tesz lehetővé, viszont abszolút kompozíciós készséget és mesteri rajztudást kíván.

Képei különös, egyfajta megbonthatatlan, organikus egységbe olvadó kompozíciót alkotnak. Minden reális és szürreális részletnek helye, értelme és célja van. A tökéletes harmónia alapja pedig a természettől ellesett csodák feltárása, hiszen még a leginkább kitalálnak vélt árnyalatokat is kedvenc ásványaitól vette kölcsön. Gross Arnoldnak csak a természet megfellebbezhetetlen harmóniájához méltó tökéletes kompozíció, rajz és kidolgozás felel meg.

Nekünk pedig mindez a felüdülés, a lelki béke, az újjászületés élményét adhatja.

Kívánom, hogy nyitott szemmel, és nyitott szívvel gyönyörködjenek Gajzágó Sándor és Gross Arnold műveiben.

*dr. Sinóros Szabó Katalin
művészettörténész*

(Elhangzott a Budaörsi Örmény Önkormányzat ápr. 15-i kiállítás megnyitóján.)

* * *

DÁVID DEZSŐ EMLÉKEZETÉRE (1896-1981)

Kézdivásárhelyen volt kereskedő és a mindnyájunk által ismert Dávid Antal-Iván regényíró nagybátyja volt. Dezső nagyapja még Csíkszépvizet tartotta szülőhelyének, de apja már feladta a Szépvízhez való kötődést és Kézdivásárhelyt választotta a családalapítás helyéül. A Szépvízhez való kapcsolatokat azonban továbbra is ápolták, mert a család többségi része továbbra is ezen a vidéken élt.

Dávid Dezső az I. világháború végén mint 75 %-os rokkant, otthon Kézdivásárhelyen tartózkodik. A román frontról hazatérő magyar katonák éjjel-nappal özönlöttek át a városra, s elvakultan lövöldöztek fegyvereikkel a levegőbe. Néhányan, itthon levő idősebb és rokkant katonák összeálltak és miután sok hazatérőtől el tudták venni a fegyvert, sikerült a garázdálkodókat ártalmatlanná tenni. Mikor a kézdivásárhelyiek is hazatértek a frontokról, megalakították a nemzetőrséget, parancsnok Kolozsváry László 24-es honvéd őrnagy. Beosztott tiszték Császár János, Finta Sándor, Péter Amadé és dr. Dávid István a gazdasági hivatal vezetője.

A román megszálló csapatok lassanként megszállták Brassót, Sepsiszentgyörgyöt és más helységeket is. Csak 1918. nov. 10-én hallották, hogy az ő városuk is megszállás alá kerül.

Érintkezésbe lép Király Aladár akkori háromszéki főispánnal, aki ama bejelentésére, hogy az ojtosi szorost védeni fogják: a legszigorúbban utasítja, hogy a román reguláris megszálló csapatoknak mindenben legyenek segítségére. A főispán parancsa másnap nyilvánosságra jut és megkezdődik a bomlás. A nemzetőrség parancsnoka már másnap elutazik, hatáskörét a román csapatoknak febr. 12-én megtörtént bevonulásáig ifj. Nagy Ferenc honvéd százados látta el.

Febr. 13-án kezdődött a rettenetes élet. Este 8 órán túl nem volt szabad az utcán járni, rendelet rendelet követett, természetesen román nyelven, amit senki sem értett. Napnap után megbotozták a polgárokat és külön engedély kellett annak, aki este egyik házból át akart menni a másikba. Nemsokára házkutatást tartottak nála, de minden eredmény nélkül. Minden okuk megvolt arra, hogy a házkutatást megtartsák, mert mikor a megszállás híre járt és mikor megtudták, hogy több elszállító tiszt nem jöhet Magyarországról, a még kezeik között levő négy gépfegyvert, gyalogsági fegyvereket, sok muníciót és kézigránátot elrejtették a hősök temetőjébe és a római kath. temetőben levő családi kriptájukba. 1920. febr. 1-én éjjel 1 órakor a Tanácsház-utcai szülői házat katonaság vette körül. Legénylakásának ajtaját a detektívek feltörték, revolvert fogtak rá és követelték, hogy azonnal kövesse őket a rendőrségre. Tiltakozott a brutális fel-